

dc_859_14

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Bárány Attila

Magyarország nyugati külpolitikája (1458-1526)

Angol-magyar kapcsolatok Mátyás és a Jagellók korában

Debrecen
2014

I. Az értekezés célkitűzései és tudománytörténeti előzményei

A Magyar Királyság Európában elfoglalt helyét, a róla élő képet, dinasztikus-diplomáciai kapcsolatrendszerét szeretném feltárni és forrásait kívánom bővíteni. Magyarország nyugat-európai, elsődlegesen Anglia-irányú külpolitikáját, illetve Anglia Magyarországgal való diplomáciai érintkezéseit vizsgálom Mátyás- és a Jagellók korában.

A kutatás kiindulópontjai

A magyar történetírásban nem tulajdonítottak megfelelő fontosságot a középkori Magyar Királyság nyugat-európai államokkal folytatott külpolitikájának. Főként a déli és keleti irányú – „hegemonisztikusként” is értékelt – politika vált a külpolitikai értékelések mozgatórugójává. A tradicionális megítélés szerint, ha figyelembe vesszük a középkori közlekedési és hírközlési viszonyokat, akkor Nyugat-Európa és Magyarország között eleve csak nagyon szórványos kapcsolatfelvételre kerülhetett sor, így az esetleges kontaktusok unikumnak számítottak. A meggyökeresedett szemlélet szerint a középkor kommunikációs viszonyai között alapvetően nem is számolhatunk rendszeres kapcsolatokkal ilyen távoli területek között. A modern kontaktológiai kutatások szerint azonban például a „primér” kontaktusként értelmezhető dinasztikus házasság hiánya nem jelenti azt, hogy nem létezett egyfajta „szekunderként” értelmezhető információs rendszer, egy kommunikációs szisztéma. Az európai politikában való „eligazodáshoz” nélkülözhetetlen volt, hogy a különböző udvarokban megfelelő információkkal bírjanak egy-egy országban uralkodó dinasztjáról, az ottani politikai helyzetről, az uralkodó szövetségeseiről és ellenségeiről. Ez nem mindig rendszeres, *közvetlen* kapcsolattartás eredménye volt, léteztek *másodlagos* csatornák – különösen a középkori, határokon túlnyúló egyház – amely kiterjedt információs rendszert tartott fenn. Ez a *rendszer* feltételezi a mélyebb ismereteket, a rendszeresebb kapcsolatok meglétét. A kapcsolatok sokrétűsége és komplex jellege azt igazolja, hogy a hatalmas távolság, mint korlátozó tényező, inkább a modern kutatók szemléletrendszerében jelentkezett, és kevésbé a középkori udvarok gondolkodásmódjában. A középkori Magyarországnak a Nyugattól való „távolságát” és „politikai elszigeteltségét” vitatni próbálom, és azt a középkori latin keresztény Európa szerves alkotórészeként szemlélem. A feltárt kontaktusokat nem csupán véletlenszerű történeti „kuriózumokként” látom, hanem azokban megkísérelek valamiféle tudatosságot felfedezni, és rendszerszerűen láttatni – példaként itt Mátyás hosszú időn át a burgundi hercegekkel ápolt, Habsburg-ellenes tengely-politikáját, illetve a Jagellók ezen orientációt továbbvivő, Tudor VII. Henrikkel (1485-1509) folytatott pragmatikus, dinasztiaikon átívelő viszonyrendszerét említhetem.

A kapcsolatok sajátosságai. Közvetlen és közvetett érintkezések

A korábbi időszakokra vonatkozó kapcsolattörténeti kutatásaimban a források sporadikus, töredékes volta adta a legfőbb nehézséget. A hagyományosan értelmezett külpolitikai kapcsolatok terén az angol-magyar viszony nehezen megfogható volt, hiszen nem voltak gyakori követjárások vagy szövetségek. Ez a 15. század második felére megváltozik, s nagyobb számban találunk példát követjárásra, megszorodik az uralkodói levelezés. Ezt nem kizárólag a diplomáciai iratanyag általános megnövekedése okozza, hanem az is, hogy a Magyarország jelentékenyebb helyet foglalt el a hatalmi konstellációban. E korban a két ország kapcsolatai nem tekinthetők véletlenszerűnek, igaz az adatok olykor mozaikszerűek, s feldolgozásuk sokoldalú munkát igényel. A kutatónak nem kizárólag a „nagypolitikát” kell áttekintenie, hanem fel kell lelnie azokat a színtereket, amelyeken kapcsolatok *léteztek*: nemcsak közvetlen, hanem a diplomácián túli *közvetett* kapcsolatokat

is, például a keresztes hadjáratok vagy a klérus csatornáit és közös szféráit is. A kutatás nem szűkülhet Angliára és Magyarországra: meg kell találni a *lehetséges* kapcsolódási pontokat. Ilyen a kúriai magyar és angol követek valamint a bíborosi kollégium tagjainak együttműködése – például Christopher Bainbridge yorki érseké és Bakócz Tamásé. Hasonló közvetett érintkezési pontot képeznek a törökellenes keresztes vállalkozások. Vizsgálhatjuk angol lovagok részvételét a magyar-oszmán végeken vagy Anglia keresztes búcsúkon keresztüli anyagi hozzájárulását a törökellenes küzdelemhez.

Magyarország és Európa a késő-középkorban (1458-1526): a vizsgálat alapkérdései

A Magyar Királyság a Mátyás-korban – a markáns uralkodói politizálásnak köszönhetően is – más szerepet játszik Európa hatalmi szférájában. Az értekezés egyik célja ennek a körüljárása és vizsgálata: milyen helyet foglalt Magyarország a kor Európájában? Hogyan értékeli a magyar Királyságot, mint politikai tényezőt az európai diplomáciában?

Az a munka, amit Zsigmond az európai monarchiákkal való kapcsolatrendszer kiépítésében végzett, Mátyás és a Jagellók alatt teljesedett ki. Az ország kilépett a *grand policie* színpadára, uralkodója Európa sorsát befolyásoló döntésekben működött közre. Azt kívánom igazolni, hogy az 1520-as évek elejéig a Jagellók sem szorultak olyan mértékben a háttérbe, hogy asszisztálniuk kellett volna Európa hatalmi konstellációiban. A mátyási külpolitikai stabilitás lecsapódásait akkor is kell vizsgálni, ha a hagyományos értékítélet szerint Magyarországot kényszerpályára sorolta a török fenyegetés. Ebben a nyugati kapcsolatoknak döntő jelentősége van. Azt szeretném érzékeltetni, hogy Szülejmán agresszív hódító törekvéseiig nem csupán az oszmán fenyegetettség határozta meg az ország helyzetét. A „csúcstalálkozókat” rendező és VIII. Henrik ellenségét befogadó Jagellók nem csak szemlélői, hanem alakítói is az európai politikának. Ennek bizonyítékát nyugat-európai – e helyütt elsődlegesen angol – források adhatják. Kimondottan *nyugati* kapcsolatokat vizsgállok, de elkerülhetetlen, hogy a Habsburg-viszony is szóba kerüljön, de elsődlegesen az angol kontaktusokra koncentrálok, s az ezektől gyakorta el nem választható szentszéki-velencei-francia viszonyrendszerre.

Az angol, s ezen túlmenően a francia, spanyol és szentszéki kapcsolatok részletesebb kutatása kiindulópont lehet a magyar történetírás számára. A törökelleni harc kérdésében, valamint a Birodalom-Velence-Szentszék-Franciaország-Anglia viszonylatban elfoglalt pozíció 1521-ig – s bizonyos tekintetben 1525-ig – nem pusztán kényszerpályát kínált. Tényleges perspektívát jelentett, hogy a nyugati hatalmakkal való érdekközösséget *gyakorlati* kapcsolattá kovácsolják. A magyar vezetés célja az volt, hogy a keresztes eszme ne rekedjen meg csupán az exhortációk talaján, hanem az váljon kézzelfogható pénzbeli segítséggé. Ki kellett használniuk, hogy a keresztes eszme még mindig csábító erővel bírt, melyben a Habsburgokon kívül Anglia, Franciaország és a Szentszék – Burgundia korábbi szerepére áhítozva – is szerepet kívánt vállalni. Ebben látom, hogy *létezett* perspektíva a magyar vezetés számára.

Arra próbálok meg igazolást szerezni, hogy az ország a török hódítás agresszívabbá válásáig képes volt megmaradni hatalmi tényezőként, a jelentős hatalmi tényezőkkel – ha nem is teljesen – egyenrangú, de nem „alsóbbrendű” monarchiaként, s egészen az 1524–25-ös évek sorozatos kudarcaiig helytállt a nagypolitika vérkeringésében. Hajdani hatalmi tényezői státuszából, 1521 előtti kapcsolatait felhasználva, azokból valamit megmentve próbált megatni a nyugati hatalmakra. Igaz, az ország 1521 után egyre inkább belesüllyedt a nyugati segélykérések spiráljába, de ez nem támasztja alá azt, hogy a „török kérdés”, a „magyar ügyé” vált korábbi *negotium Dei* ne lett volna fontos az európai nagyhatalmi politizálásban.

A vizsgálat másik kérdése – melyet már Kosáry Domokos is felvetett a *Magyar külpolitika Mohács előtt* c. művében – az, hogy az európai diplomácia a törökök elleni fellépés eszméjét csak frázisként használta-e, s így igazolta-e az egyes államok önös érdekek mentén

zajló politikáját. A nyugatiak valóban elhanyagolták-e a török kérdést s Magyarországot feláldozták saját jól felfogott érdekeik oltárán? Arra próbálunk meg választ adni, vett-e más irányt is az európai diplomácia a veszély erősödése, 1521–1522 után – az angol diplomácia mélyebb motivációit boncolgatva. Hogyan jelenik meg Magyarország „panasza” Nyugaton Nándorfehérvár és Rodosz elestét követően, vagy a török krajnai-stájerországi-friauli betöréseit látván? Igaz-e, hogy I. Ferenc francia király is a saját pecsenyét sütögette és már 1526 előtt megegyezett az oszmánokkal, miközben az ellenkezőjét ígérte Brodarics Istvánnak? Ennyire érzéketlen lett volna a Nyugat s ennyire távolinak érezték volna-e a török fenyegetést? Valóban nem nyújtott senki jelentékeny, kézzelfogható segítséget? Vagy csak azért nem adtak pénzt, mert attól tartottak, azt úgyis csak egy „lyukas zsákba” öntik, és nem bíztak a magyarokban? Kérdés, hogy a magyar diplomácia csakugyan megrekedt-e azon a szinten, hogy semmi másra nem futotta erejéből, csak segélykérésre. Vitatni kívánom azt is, hogy a kor magyar diplomatái nem bírtak volna elégséges „tehetséggel”, vagy nem dolgoztak volna kellő odaadással.

A források jellegéből adódóan van lehetőségünk arra is, hogy egyfajta imagológiai kutatást végezzünk, és rávilágítsunk, milyen kép él az országról Nyugat-Európában.

Szólnom kell arról, hogy kit tekintek a külpolitika „művelőinek”. Angliában egy-egy uralkodó (VII. Henrik) vagy politikus (Wolsey) markánsan meghatározta a diplomáciát. A Magyar Királyságot tekintve árnyaltabb a kérdés. Mátyás rajta tartotta rajta a kezét a külügyeken. „Külföldről nézve” a Jagellók alatt a külpolitikai vezetés nagyformátumú kancellárok kezében volt (Bakócz Tamás vagy Szatmári György), a világiak közül egyedül Szapolyaival számoltak. Nem mindig segít, hogy ki birtokolta a királyi pecsétet, nem lehet eltekinteni egyesek (pl. Szalkai László) informális befolyásától. Annak áttekintése, hogy egy-egy pillanatban ki fémjelezte az ország külpolitikai álláspontját, meghaladná a dolgozat kereteit. Arra próbálok építeni, hogy a külhoni követek számára ki volt „az ország”.

Historiográfiai áttekintés

A kutatástörténeti áttekintés két területet ölel fel. Egyrészt a törökellenes küzdelemre, Magyarország „védőbástya” funkciójára összpontosító történeti irodalmat tekintem át; másrészt a későközépkori nyugat-európai kapcsolatok kutatásának előzményeit.

A kutatásra rányomja a bélyegét a *propugnaculum Christianitatis* vezérelve, illetve – generációk szóhasználatával élve – a „Mohács-szindróma”: Magyarország külpolitikáját az oszmán előrenyomulás által szűkre szabott mozgástérben már 1526-ot jóval megelőzően is kényszerpályán értelmezték, „eleve elrendelve” a válságtünetek alapján az ország bukását. A külpolitikában eleve kilátástalannak ítélték bármilyen kitörési lehetőséget. Éveken át minden egyetlen momentum, a „szülejmáni ajánlat” körül forgott. Fraknoi Vilmos *kifejezetten* a Mohács előtti éveknek szentelt munkát; s a diplomáciatörténeti áttekintések (Török Pál, Miskolczi István) is azt sugallták, mintha a külpolitizálás csak sorozatos segélykérésekből állt – így élt tovább toposzként a „querela Hungariae”. A velencei követjelentésekben Balogh István is az 1523–25 közöttiekre koncentrált. Bartoniek Emma csak 1525 áprilisától követte Burgio leveleit, jöllehet a nuncius már 1524 augusztusa óta jó néhány jelentést küldött.

Kosáry fent említett munkáját egyfajta igazodási sarokpontnak tekintettem, mert komplexebb képet nyújtott a Jagelló-kor külpolitikájáról a kor európai külpolitikai forráskiadványainak a felhasználásával. Bár nem volt lehetősége, hogy eredeti levéltári dokumentumokat is vizsgáljon külföldön, rámutatott, hogy információinkat „meglehetősen szétszórt elemekből, elsősorban külföldi forrásokból kell közvetett módon összeszednünk”. Rátapintott arra is, hogy a Magyarországon alig ismert angliai dokumentumok vizsgálata közelebb vihet bennünket az ország nemzetközi helyzetének kiegyensúlyozottabb értékeléséhez. Mintegy Kosáry modern kori „megbízottjaként” erre vállalkozom.

Szakály Ferenc *A mohácsi csata* c. műve külön fejezetet szentelt Magyarországnak, a Porta és a Nyugat 1526 előtti kapcsolatrendszerének. Ő nem csak a válságos, a kudarc felé – II. Lajos szavaival élve – „zuhanó” országot ábrázolta, hanem a nemzetközi színtérről is nézve úgy vélte, a megváltozott, a francia, spanyol és angol *grandeur* alakította új konstellációtól Magyarország helyzete nem vonatkoztatható el. Szakály sem tudott hozzáférni eredeti nyugati dokumentumokhoz, ezt az adósságot is szeretném pótolni. Ráéreztem azonban arra, hogy az angliai források kutatása Magyarország törökkel szembeni politikájának az árnyalásához is szükséges. Rámutatott, Magyarországot egy nagy Jagelló-konglomerátum részeként kell szemlélni – ahogy a francia vagy az angol diplomácia tette. Kubinyi András is szorgalmazta a nyugat-európai forrásokra is kiterjedő kitekintést – különösen a HHStA anyagaira tekintettel. Barta Gábor nemzetközi politikára is kitekintő elemzéseiből – diájaként is – profitálhattam.

A Mátyás-kor külpolitikájára nézve nagy hatású Karl Nehring, aki felfedezett új forrásokat is (pl. a *Nikolsburgi kódex*). Átfogó munkája azonban főként a Habsburgokkal való viszonyra koncentrál. Részkutatásokra többen is vállalkoztak (Galla Ferenc, Teke Zsuzsa), de átfogó képet Kubinyitól és E. Kovács Pétertől nyerhetünk. Segítséget nyújt Horváth Richárd itineráriuma. A Jagellók korában egyes részterületeket E. Kovács és Kubinyi elemzett. A nyugat-európai szemszöveget leginkább még mindig Fraknoi Vilmos képviseli. Néhány éve megindultak a diplomáciai kutatásokat célul kitűző vállalkozások, illetve megjelentek hiánypótló okmánytárak (C. Tóth Norbert, Lakatos Bálint, Neumann Tibor, Pálosfalvi Tamás). A szentszéki kapcsolatok terén megkerülhetetlen Fraknoi és Artner Edgár munkássága. Segítséget ad a Kasza Péter által kiadott Brodarics-levelezés, valamint Nemes Gábor, Tusor Péter művei és a *Consistorialia...Pontificia* anyaga. Az 1515. évi királytalálkozót a Tringli István vezette munkacsoport kutatja, így évtizedekkel Hermann Zsuzsanna műve után új eredményeket mutatott fel Spekner Enikő és Réthelyi Orsolya. Említeni kell Pálffy Gézának az 1520-as évek elejét is vizsgáló műveit. A lengyel kapcsolatokat tekintve megkerülhetetlen Zombori István munkássága, s új megvilágításba helyezett több kérdést Botlik Richárd. A magyar-török viszonyban az európai diplomácia szemszögéből is vizsgálódott Fodor Pál és Papp Sándor. A diplomáciai személyzet összetételéhez nyújt segítséget Kubinyi a királyi titkárok tekintetében, illetve Köblös József valamint Fedeles Tamás katalógusa.

Az 1458 és 1526 közötti időszak a középkori angol-magyar kapcsolatok terén is mostohagyermek. Fest Sándor rövid közlései legfeljebb kiindulópontot adhatnak. A magyar vonatkozású források kiadásának úttörője, Simonyi Ervin nem dolgozott kellő forráskritikával, ahogyan műkedvelőként publikált Kropf Lajos. A 19. század végétől már meghatározó kutatók is foglalkoztak a területtel, igaz, főképp a koraujkorral (Angyal Dávid). Az Angliába emigráló Gömöri György is a koraujkorra koncentrált. A 20. század végén felerősödött a kutatás, a 19-20. század terén Frank Tibornak, a középkort illetően Laszlovszky Józsefnek köszönhetően. Kurucz György levéltári fond-regiszttert állított össze. Egyesek egy-egy szeletet dolgoztak fel a középkori kapcsolattörténetben (Szántó Richárd, Sebők Ferenc, Petrovics István). Többen foglalkoztak érintőlegesen Angliával (pl. Zsoldos Attila). Európai kitekintésével a művészettörténetben hozott új szempontokat Kovács Éva. A dinasztikus jelképek vonatkozásában Lővei Pál, az angol és francia hatások terén Takács Imre jutott új eredményekre. Az utóbbi években új erőre kapott a *nyugati* diplomácia- és a kapcsolattörténet (Csernus Sándor, Csukovits Enikő, Kiss Gergely, Körmendi Tamás, E. Kovács P.).

Nem térek ki itt a nemzet-karakterológiai kutatások historiográfiai bemutatására. Alá kell húzni azonban, hogy az utóbbi években megindult a narratív források magyarság-képének feltárása (Radek Tünde, Csernus S., Körmendi T., Nagy Balázs, Veszprémy László). A középkori Magyarország-kép elemzésének igényét vetette fel a földrajzi megismerés forrásainak görcső alá vonásával Csukovits Enikő. (A kézirat lezárásakor még nem ismertem doktori értekezését: *Magyarországról és a magyarokról*. Nyugat-Európa magyar-képe a középkorban.)

II. Az értekezés forrásai. A feldolgozás során használt módszerek

A magyarországi okleveles anyagon túl az értekezés alapvetően angliai levéltári és kéziratári anyagra, részben eredetiekre, részben egykorú, vagy közel egykorú másolatokra épül, amelyekre több évig tartó forrásgyűjtő munka során találtam. Az angol kancellária hangsúlyt fektetett arra, hogy a kúriai, velencei, birodalmi, spanyolországi képviselők a beszerzett híreket, külföldi követjelentéseket, uralkodói levelezést másolatban „hazaküldjék”. A munka Hungarica-kutatás is, hiszen néhány uralkodói levélnek – Mátyás, II. Ulászló, II. Lajos vagy Beatrix *manu propria* levelei – az eredetijét őrzik Angliában s több magyar oklevél egyedül angol másolatban maradt fenn. Több egyéb magyar vonatkozású eredeti, vagy másolatban fennmaradt oklevelet tártam fel, amit nem, vagy egy-két 19. századi említésen kívül kevésbé ismerünk. Több oklevél hazai fényképmásolatban sem ismert, vagy egyes, a DF-ben készült másolatok nem használhatóak (pl. tévedésből más okleveleket fényképeztek le). A legértékesebbek II. Lajos VIII. Henrikhez vagy Wolsey-hoz írott levelei; de nagy súllyal esnek latba Tomori Pál vagy Habsburg Mária levelei. Angliai kópiák őrzik II. Lajos és a Szentszék valamint Ferdinánd főherceg levelezésének darabjait, melyekről nincs hazai másolatunk. Az angliai exemplumok, „ex litteris-ek”, római, birodalmi vagy spanyol *intelligence* sok vonatkozásban mondhatnak újat a magyar külpolitikát illetően. Felhasználtam francia okleveles anyagot (pl. a Bibliothèque nationale de France-ból I. Ferenc levelét Szapolyai Jánoshoz).

Tudatosan törekedtem arra, hogy eredeti forrásszövegeket közöljek. Erre azért volt szükség, mert az anyag a magyar kutatás számára ismeretlen, több esetben közöletlen. A közléseket a szövegbe ágyaztam, s nem pedig külön függelékként szerepeltettem. Az eredeti, több esetben Hungarica-forrásnak is tekinthető okleveles anyagot teljes egészében, kritikai oklevélkiadásként lett volna célszerű közölni, ez azonban – még appendixként is – túlfeszítette volna a dolgozat kereteit. Képmellékletként válogatást szerkesztettem a legfontosabbnak ítélt, illetve különböző típusú forrásokból (követjelentések, hírlevelek, szerződések).

A források zöme az angliai Nemzeti Levéltárban (*The National Archives / Public Record Office*) található. A VIII. Henrik (1509-1547) uralkodása előtti diplomáciai jellegű iratok (követjárások, elszámolások, jelentések) a számvevőszéki (*Exchequer*) iratanyagban (pl. *Diplomatic Documents; Foreign Account Rolls*); más részük (követutasítások, diplomáciai levelezés) a kancelláriai (*Chancery*) levéltárban találhatóak (pl. *Chancery Miscellanea; Treaty Rolls*). Az 1509 utáni diplomáciai iratanyag a „Külügyi Iratok” (*State Papers*) kollekciójában található. A *Special Collections* fontos az uralkodói és szentszéki levelezést tekintve (*Ancient Correspondence; Papal Bulls*). Használtam a külföldi levéltári transcriptumokat is, annak vatikáni és velencei állományát: (*Transcripts: Venice; Roman Transcript Series*).

A források másik hányada a *British Library* Kézirattárában, főként a *Cotton Collection*ban (zömmel a *Vespasian* és *Vitellius* osztályokban) található. Egyes állományok digitálisan is kutathatóak – igaz, nem nyílt hozzáférésű, Magyarországról nem elérhető adatbázisokban –, de a *Harleian* és az *Additional MS* csak a hagyományos módon kutatható, hasonlóképpen az oxfordi *Bodleian Library* Kézirattárának állományaihoz (Ashmolean, Auctarium, Lyell és Rawlinson alosztályok). A cambridge-i *Corpus Christi College* Kézirattárát digitálisan használtam. Mivel az angol külpolitika a birodalmi-spanyol-francia-szentszéki és velencei külpolitikától elválasztva nehezen vizsgálható, be kell vonni a kutatásba a vonatkozó francia, birodalmi, kúriai, velencei és lengyel forrásokat is. Kutattam a *Bibliothèque nationale de France* Kézirattárában (*Manuscripts occidentaux, Mélanges de Colbert és Clairambault* állagok). Egyes anyagok digitálisan hozzáférhetőek (Gallica). A bécsi *Haus-, Hof- und Staatsarchiv* anyagaiból főként a Grosse Korrespondenz 25a és 25b állagait vizsgáltam.

A kiadott forrásanyagban a legértékesebb a VIII. Henrik-kori *Letters and Papers Foreign*. Hasznosak voltak a diplomáciai oklevéltárak (*Calendar to the English Affairs in the Archives of Venice; Calendar of State Papers Milan és Spain*, a Rymer által összegyűjtött *Foedera...inter reges Angliae*). Áttekintettem kiadott regisztrumokat (*Rotuli Parlamentorum*) diplomáciai levelezést, velencei és spanyol követjelentéseket (*Correspondencia de de Fuensalida; Giustinian: Despatches; Le relazioni degli ambasciatori veneti*); szentszéki regisztereket és kúriai levelezést (*Calendar of entries in the Papal Registers*). Hasznát vettem kolostori regisztrumoknak (*Registrum Whethamstede*) és (közel-)kortárs krónikáknak (Bernard André, Polidoro, Grafton, Hall). Kurucz György értékes dokumentumregisztere (*Guide to Documents and Manuscripts in Great Britain*) nélkülözhetetlen kiindulópont, de ezen kívül a PRO saját fondjegyzékei – *Lists and Indexes* – is nagy segítséget jelentettek.

A források egy részét francia, olasz, lengyel és birodalmi okmánytárak adták (*Négociations diplomatiques entre la France et l’Autriche; Monumenta Habsburgica; Papiers de Granville; Négociations de la France dans le Levant; Lettres inédits de Maximilien; Lettere di principi; Epistolae ad Principes; Acta Tomiciana; Akta Aleksandra*). A birodalmi külpolitikához nélkülözhetetlen a *Regesta Imperii* és a *Deutsche Reichstagsakten*.

A magyar vonatkozású diplomáciai anyag egy része ismert okmánytárakban található, de adataikat kiegészíteni – nem szenteltek teret például Salisbury püspöke, s egyben *informális* angol követ, Campeggio legátus jelentéseinek. A *Monumenta Vaticana* még kiadott leveleiből sem közöl minden magyar vonatkozásút, s egy sor kiadatlan található Angliában. Wenzel Gusztáv Marino Sanuto *I Diarii*-jának csak a *kifejezetten* magyarországi relevanciájú utalásait gyűjtötte össze, így egyéb szöveghelyeit is vizsgálni kell. A hazai narratív forrásanyagon (Bonfini, Tubero, Zay, Brutus) túl követeink kúriai vagy a Reichstag előtti oratióit (Balbi, Werbőczy, Macedóniai, Frangepán Bernát) is áttekintettem. Hasznos, orientáló adalékokat találtam az MTA Kézirattárának hagyatékaiban. Az alapelvem az volt, hogy elbeszélő forrásokon túlmenően – igaz, részben azok felhasználásával – tekintsem át a Magyarországra vonatkozó diplomáciai dokumentumokat. Nem a magyarságról élő képre helyezem a hangsúlyt, hanem arra, hogy az ország, mint politikai tényező milyen helyet foglalt el Európában.

A források típusai, sajátosságai

Az értekezés legértékesebb forrásai közé tartoznak a szerte Európában ekkoriban már széles követi hálózattal bíró Tudor-monarchia képviselőinek jelentései. Az angol követjelentések a hazai, ismert forrásainkon alapuló információinkat nemcsak kiegészítik, hanem megerősítik, és újabb adalékokkal is szolgálnak azok értelmezéséhez.

Az angol követjelentések igen megbízhatóak. A Tudor-hírszerzés néhány évtized alatt a kor egyik legfejlettebbévé vált. Roppant gépezet működtette, több udvarban állandó megbízottak naponta küldtek jelentéseket. A Lengyelországgal vagy az adriai-levanti térséggel jelentékeny gazdasági kapcsolatokkal bíró s az éppen a „tengerek urává” váló Angliának minden információra szüksége volt az európai politikai színtéren. Campeggio 1524-25-ös ténykedését kivéve Budán nem volt állandó képviselője Angliának, de a birodalmi határhoz közel tartózkodó Ferdinándhoz vagy a Reichstaghoz rendelt követek rendszeresen adtak hírt a végek hadmozdulatairól. A mohácsi csatáról az első Nyugat-Európába eljutó híradást a granadai angol követ továbbította Londonba 1526. szeptember 4-én. Az ütközetről Burgio csak szeptember 5-én adott hírt, Ferdinánd főherceg pedig 7-én értesült róla. Wolsey szinte mindenről „képben” volt: érdekelt, milyen Mária királyné vagy esztergomi érsek politikai pozíciója, milyen Bornemissza befolyása, hogyan viszonyulnak a törökhöz a Frangepánok vagy Tomori ki tud-e tartani. Ezért is festenek értékes képet az angliai jelentések. A londoni velencei követek rendszeresen adták át Wolsey-nak a Signoriától érkező *dispacci*-t,

melybe belefoglalták a Köztársaság kereskedőhálózata minden szegletéből érkező – „birodalmi”, „török” „spanyol”, vagy kifejezetten „magyar” – hírszerzésének információit. Anglia szentszéki követei rendszeresen – sokszor közvetlen konstantinápolyi hírszerzés útján – közöltek „török” vagy „magyar” értesüléseket és magyarországi leveleket (pl. Szapolyaiét, Szatmáriét, Szalkaiét) másoltak le. A hazai kutatás nem ismeri Burgionak a velencei angol követhez vagy VII. Kelemen pápának írt, angliai másolatban fennmaradt leveleit, melyekre egyelőre a Vatikáni Levéltárban sem bukkantak. A Tudor-diplomácia németalföldi, firenzei, milánói, rodoszi johannita és raguzai csatornákon keresztül is szerzett információkat. Rendszeresen kapott híreket a Magyarországon működő, vagy az országról jelentő Habsburg-követeken keresztül is. Andrea dal Burgo jelentéseinek is vannak kópiái Angliában, olyanok is, melyekről a Burgo-kutatás sem tud a HHStA-ban. Egyes nem diplomáciai jellegű források – útleírások, zarándokok, keresztesek memoárjai – közvetett evidenciaként segítik a kutatást. Nehézséget okoznak a sifírozott követjelentések: érthető módon az angol vonatkozású szövegrészeket ugyan desifírozták, az esetleges kevésbé fontos részeket azonban nem írták át.

A kutatás bizonyos tekintetben interdiszciplináris volt, s művészettörténeti és régészeti módszereket is használt. A 15-16. században Magyarország és a Nyugat-Európa között diplomáciai kapcsolatokon túl létezett egy szélesebb körű kapcsolatrendszer, melynek részét képezték lovagi tornák, fejedelmi processzusok, lakomák, lovagrendi ceremóniák, zarándoklatok (pl. Telegdi István westminsteri látogatása, Geoffrey Blythe részvétele Foix-i Anna koronázásán, Balbi fogadása Wolsey palotájában Hampton Courtban vagy Mátyás lovagjainak részvétele IV. Edward canterbury-i tornáján vagy II. Lajos aranygyapjas stalluma Barcelonában és Brüggeben). Ennek a része – csakúgy, mint Telegdi István vagy Bacsikai Miklós Szent Mihály-rendje és francia címerlevele – hogy a Térdszalagrendhez kötődő angol dinasztikus deviza, az SS-lánc megjelenik Perényi Ferenc váradi püspöknek (†1526) a kolozsvári piarista templomban őrzött kazuláján. A jelvény feltűnik Perényi János (†1458) tőketerebesi sírkövén is. Lehet, Perényi Ferenc olyan angliai kapcsolatokkal bírt, amelyekről egyelőre nincs tudomásunk, s emiatt felelevenítette a rendjel használatát. Ez is jól mutatja azonban, hogy sok tekintetben nem ismerjük még Magyarország nyugati kapcsolatrendszerét. Mindez egy közös európai társadalmi udvari-reprezentációs kapcsolatrendszer közegébe helyezhető, melyben Magyarország helye 1526 előtt változatlan volt.

III. Az értekezés főbb eredményei

A Nyugat-Európával való feltárt kontaktusokat nem csupán véletlenszerűen létrejövő kapcsolatokként interpretáltam, hanem azokban megkíséreltem valamiféle tudatosságot felfedezni. Ilyen törvényszerűség Anglia keresztes szerepvállalása, illetve az, hogy a magyar politikai vezetés a törökellenes segély ügyében 1521-et, Nándorfehérvár elestét követően tudatosan, célzottan Angliához, s kifejezetten Wolsey kancellárhoz fordult. A „külső segély ügye” egyre markánsabban van jelen a lehetőségek tárházában, hiszen a politikai vezetőréteg arra a felismerésre kell jusson, hogy „Magyarország csakis úgy képes önmagát megvédeni, ha másokat is rákényszeríthet arra, hogy védelmében részt vegyenek” (Szakály Ferenc). Az értekezés fő kérdése épen az, hogy kik a potenciálisan számításba vehető partnerek. Ezzel párhuzamosan megjelenő elem Magyarország és Nyugat-Európa viszonyában az, hogy Mátyás országát, s még a Jagellók királyságát a nyugati keresztény fejedelmek egyenrangú, az európai politikai palettán meghatározó tényezőként szemlélik, „számolnak vele”. A történetírásban markánsan jelen van, hogy Magyarország Mohács felé haladva külpolitikailag elszigetelődött, súlytalanná vált, részben azért is, mert belső pénzügyi erőforrásai a török háborúk és a külső segély elégtelensége miatt kimerültek. Magam – „Angliából nézve” – ezt árnyaltabban ítélem meg, s kísérletet tettem ellenérvek felállítására. Kubinyi mutatott rá, hogy gyakran akkor is Magyarország gyengeségét, a tragédia szélén álló ország képét sugallja a történetírás, ha az

adott esetben nem indokolt. 1523-ban Velence csökkentette a budai diplomáciai képviselő rangját: ebből azonban nem kell feltétlenül az ország tekintélyének csökkenésére következtetni, hiszen korábban is volt olyan, hogy nem rendes követ látta el a képviselőt. Tagadhatatlan, hogy a belső politikai válságtünetek, a rendi ellenzék előretörése, a pénzügyi nehézségek súlyosan érintették az ország teljesítőképességét és rányomták bélyegüket a külpolitika stabilitására, illetve az ország diplomáciájának minőségére. Voltak hibák, hosszas „ingadozások”, s elhibázott vagy téves erőfelmérésből adódó bizonytalan, tétova lépések. A magyar külpolitika kiszámíthatatlanságában része volt annak is, hogy a gyakorta hiányzott az egységes és céltudatos vezetés. Ennek azonban nem csak az az oka, hogy nem volt mindig egy Bakóczunk vagy Szatmárink, hanem az is, hogy a rendi országgyűlések, s ezeken át a rivális rendi csoportok is beleszólást követeltek a külpolitikába. A döntő jellegű nemzetközi kérdések nemegyszer jelentős mértékben alárendelődtek a kiéleződő belpolitikai küzdelmek változó taktikai érdekeinek. Ennek ellenére úgy ítélem meg, a Jagellóknak is *volt* önálló, karakteres külpolitikája: az 1520-as évek elejéig ők sem csupán asszisztáltak Európa hatalmi rendszerében. Magyarország mozgási lehetőségei nem csupán a belső politikai krízis miatt szorultak vissza, hanem az adott nemzetközi rendszerben lettek egyre szűkebbek a török veszély kivédése terén, főként önmagától független okok, a török aktivizálódása és nyugat felé fordulása, valamint a francia-Habsburg antagonizmus miatt. Kétségtelen, a magyar külpolitika a maradék lehetőségekkel sem mindig tudott megfelelően élni, lassan reagált a nagypolitika felgyorsult ritmusára, az esélyeket, a fordulatokat későn ismerte fel. Mindazonáltal a pozitívumokat is ki lehet emelni: II. Ulászló, illetve a magyar politikai vezetés sajátos diplomáciai álláspontot foglalt el, amikor a Valois-házassággal Franciaország mellett kötelezte el magát, valamint éveken át képviselt egy markáns Tudor-ellenes álláspontot. Ez egyben erősítette is a Jagellók trónbiztonságát Magyarországon, és szilárdabbá tette cseh királyként elfoglalt birodalmi választófejedelmi, valamint a Habsburgokkal szembeni pozíciójukat. A magyarországi Jagellók ezzel beléptek a Német-Római Császárság színterének politizálásába és egyúttal, Mátyás halálát követően *ismét* kiléptek – az 1490-es évek szűkre szabott lehetőségei után – az európai nagypolitika színpadára. A Habsburgok is arra kényszerültek, hogy némileg átértékeljék Magyarország szerepét, amely immár egy meghatározó jelentőségű európai politikai faktorról az oldalán – ezt jelentette a Fehér Rózsa budai menedéke –, és a Capetingek vérebből származó királynéval a trónon, valamint egy *papabilis* kardinálissal lépett be az itáliai háborúk és a ligák világába. E téren a francia, spanyol és szentszéki kapcsolatok részletesebb, mélyebb kutatása kiindulópont lehet a magyar történetírás számára is. A fő célom az volt, hogy igazoljam, a nyugati, angliai források a magyar történetírás számára is képesek újat mondani.

* * *

A második fejezetben Mátyás nyugati, angol-burgundi kapcsolatait vizsgáltam. A király külpolitikai koncepciója arra a felismerésre épült, hogy Magyarország olyan pozíciót foglalt el a *Latinitas* határán, hogy szükségszerűen került konfliktusok keresztútjába. Hogy a folytonos konfrontáció közepette létét fenn tudja tartani, biztosítania kellett egy geopolitikai stabilitást, amely igen kifinomult diplomáciai tevékenységet igényelt. Az uralkodó is elsősorban közép-európai(-birodalmi) szövetségi rendszerek létrehozását tűzte ki célul, de ha ezen kapcsolatok nem biztosítottak megfelelő stabilitást, szükségszerűen Nyugat-Európa felé fordult. Olyan aktív külpolitikát folytatott, amely ligák összekovácsolásával, széles, egész Európára kiterjedő hálózattal járt. Szövetségesei Frízföldről a salzburgi érsek stájerországi tartományaiig nyúltak. Arra törekedett, hogy az ország megkerülhetetlen hatalmi tényezővé váljon, érdekeivel számolni kelljen mind a császári, mind a pápai udvarokban, követei jelen legyenek az Európa sorsát érintő kérdések meghozatalánál. Ez a hatalmi tényezői státusz – s ennek részeként nyugati, angol, burgundi, nápolyi ligái – szükséges ahhoz, hogy képes legyen szembeszállni az

oszmán agresszióval. Tárgyalásai a Német Lovagrenddel vagy a moszkvai nagyfejedelemmel a hatalom stabilitását szolgálták; területi terjeszkedése nem csupán egyéni becsvágyát elégítette ki.

Első látásra történeti kuriózumszámba megy, hogyan került az 1485-ben a trónt elvesztő York-ház utolsó sarja, a „Fehér Rózsa” Magyarországra. A harmadik fejezetben Richard de la Pole magyarországi támogatása révén arra igyekeztem rávilágítani, hogy Magyarország milyen szerepet játszott a 16. század elejének nagypolitikai konstellációjában. Felülvizsgáltam nemcsak a korábbi magyar, de az angol szakirodalom állításainak jelentős részét, komplex vizsgálat során ütköztettem a korabeli források állításait és igyekeztem ezeket közös nevezőre hozni. Bár VII. Henrik kezdetben elhatárolódott az 1500-1502 között körvonalazódó francia-magyar-velencei törökellenes szövetségtől, később szerződéstervezetet és pénzsegélyt küldött II. Ulászlónak. A Tudor-uralkodó így kívánta megakadályozni azt, hogy trónjának legfontosabb ellenfelei, a de la Pole család tagjai Magyarországon találjanak menedéket. Felvázoltam a York-trónkövetelők menekülési kísérleteit egy formálódó Tudor-Habsburg szövetség elől, valamint próbálkozásait egy biztonságosabb – és törekvéseiket támogató – hatalom megnyerése iránt. A de la Pole családdal és a Yorkokkal rokoni kapcsolatban álló Foix-i Anna magyar királyné és férje segítségével bízva Richard de la Pole hazánkban lelt befogadásra, hiába üldözték végig a Tudorok egész Európán át. Mindezt a Jagellók, a Német-Római Császárság, a Szentszék és Velence viszonyrendszerének a tükrében is lehet értékelni, ami a II. Ulászló-kori Magyarország nemzetközi kapcsolatainak újragondolására készített. Végigtekintve Ulászló francia házasságának hátterét, annak Tudor-Habsburg vonatkozásait s a York-pártiak politikai szereplését, úgy tűnik, az oszmán nyomás intenzitásának megnövekedése, az 1520-as évek elejét megelőzően Magyarország sokat megőrzött nemzetközi tekintélyéből. Magyarországgal számoltak akár Londonban, akár Párizsban, akár a Serenissima Signoriában – akár a York-házi trónkövetelők is. Magyarország újra belépett a nemzetközi diplomácia főáramába, s visszaszerzett valamit az 1490 óta csökkent európai tekintélyéből. Mátyás halálát követően az ország újra „visszakapaszkodott”, ha nem az általa megvalósított hatalmi tényezői státusz magasságába, de egy lényeges politikai hatalom szintjére, mely részese az itáliai háborúk kora nagyhatalmi játszmáinak. Ezt igazolják azok az erőteljes törekvések, amelyekkel a következő évek ligáinak szereplői Magyarországot is tagjaik között kívánják látni. A francia házassággal és az angol, Tudor-York sakkjátszmába lépve bővültek a királyság diplomáciai lehetőségei. Az első látásra távolinak tűnő Anglia York-dinasztiája is alkalmas kontinentális bázisnak tekintette hazánkat. A de la Pole-ok befogadása egy lépcsőfok azon az úton, amely a Cambrai-i Liga felé vezet. Ezek a lehetőségek nem csak a nyugat-európai konstellációkban elfoglalt pozíciókat erősítették, hanem Magyarországnak az Oszmán Birodalom felé „mutatott” képét is árnyalták, s a török szemében is megszilárdították tekintélyét. Egy Valois-házasság és egy Tudor-ellenes alapállás a Török Birodalom számára is azt jelentette, Magyarország még mindig képes Mátyás-módjára nagypolitikát vinni, s Ulászlóval is számolni kell. Ha meg is roggyant némileg az ország, a Jagellók okos külpolitikával képesek voltak azt palástolni. Ha a végvárak egyre nehezebben is védhetőek, s nincs már Fekete Sereg, valamint egyre kevesebb bevétel folyik a kincstárba, az ország akkor is képes legalábbis kifelé „erőt felmutatni” s azt sugallni, hogy szükséges vele számot vetni. Még mindig neki kell ellátnia a kereszténység védőbástyája szerepét, amit a nagyhatalmaknak is tudomásul kell venniük.

Két esetben arra világítottam rá, hogy a szövevényes diplomáciai viszonyrendszerben nem csupán a hagyományos, direkt kapcsolatok, hanem közvetett érintkezések is léteznek, amelyek rendszeresen fel-felbukkannak és pragmatikus orientációt követnek. Ilyen az 1480-as évek végének és az 1490-es évek elejének Bretagne-i konfliktusa, illetve a Cambrai-i Liga első éve (1508-1511). Itt Anglia és Magyarország között nem figyelhetünk meg szoros közvetlen kapcsolatokat, de meg lehet találni az indirekt csatornákat, amelyeken a kapcsolatok működtek.

Ilyen például a kúriai magyar és angol követek együttműködése. Magyarországnak és Angliának párhuzamos szerepe volt a bretagne-i konfliktusban, amelyet a magyar politikai helyzet is befolyásolt. Miksa Mátyás halála miatt távozott a nyugati hadszínterről, ami a Valois-kkal szembeni szövetségese, Anglia reményeit tette semmivé. Amikor a római király nem volt Magyarországon, akkor sem tudta függetleníteni francia háborúját a magyar politikai helyzettől. Magyarországi hadjáratára rányomta a bélyegét, hogy Bretagne-ban is le volt kötve. Amikor távozott Magyarországról, hogy folytassa a bretagne-i hadműveleteket Angliát reménnyel, a franciákat pedig csüggedéssel töltötte el. A bretagne-i háború a magyar politikára is hatással volt: Ulászló Miksa Valois ellenfelével kötött egyezményt. Miksa éppen a bretagne-i háború miatt lett kénytelen felülvizsgálni korábbi álláspontját a magyar koronát illetően, s mondott le Magyarország elfoglalásáról. Megelégedett azzal, hogy biztosítékot kap a trón örökléséről, így Bretagne közvetetten hozzájárult az 1491-es pozsonyi békéhez.

A negyedik fejezetben láttuk, a cambrai-i konfliktusban Velence egyedül a Tudorokra és a Jagellókra számíthatott. Magyarország és Anglia szerepe az európai hatalmi konstelláción belül párhuzamos volt. Közösek voltak az érdekeik: nem kívánták, hogy a Habsburgok és a Valois-k felosszák egymás között a terra fermát és így megbontsák az itáliai harmóniát. A Liga fejei úgy ítélték meg, Velence legyűréséhez e két hatalom megnyerésén át vezet az út. A Tudorok és a Jagellók alkották a mérleg nyelvét. Egyikük sem akarta azonban térdre kényszeríteni a Serenissimát. Anglia a Mediterráneum-beli kereskedelmi érdekeit látta veszélyeztetve. Magyarországnak ezzel párhuzamosan kellett szűkülő diplomáciai mozgásterét fenntartania, a saját, évtizedek óta kivívott pozícióit védelmeznie. Szembe kellett néznie azzal, hogy egy, a régóta rendszeres segélypénzeket utaló Köztársaság elleni fellépés esetén a török természetszerűleg aktivizálódna. A mézesmadzagként meglebegtetett dalmáciai területszerzés olyannyira felborította volna az évtizedek óta stabil status quo-t, hogy azt – s a magyar érdekszféra kiterjesztését – a török sem nézhette volna tétlenül. Angliát és Magyarországot állandó követségekkel ostromolta a pápa, a francia király és a császár. Forrásainkat itt főképp a londoni velencei követek jelentései képezik, akik Magyarország álláspontjáról folyamatosan beszámoltak Anglia királyának. VIII. Henrik figyelt a Magyar Királyság lépéseire, a tekintetben, hogyan viszonyul az Velencéhez. A Ligához való *esetleges* csatlakozása Magyarország álláspontjától is függött. Az 1510-es tatai országgyűlésen az európai hatalmi rendszer fontos „mérkőzése” zajlott. Ulászlót a Liga követei azzal próbálták meg belépésre csábítani, hogy az angol király aktivizálódásáról terjesztettek álhíreket. Anglia érdeke – egy egyensúlyi helyzet – azt kívánta, Magyarország maradjon meg a velencei szövetségben. Budán is figyeltek arra, mit lép Anglia, hiszen ha a Tudorok harcba szállnak, a Liga végzetes túlsúlyba kerül. A magyar vezetésnek, csakúgy, mint a tatai francia és a német követeknek is folyamatosan tájékozódniuk kellett, mi történik Angliában. Mind a két fél azzal akart nyomást gyakorolni Ulászlóra, hogy Anglia királya az ő oldalukon áll. Ez is igazolni látszik, Magyarország megőrzött valamennyit korábbi súlyából. Lehetséges, hogy Richard de la Pole azért kellett, hogy továbbálljon Magyarországról, mert Ulászló, egy platformra helyezkedve a Tudorokkal, belépett a Velencét-támogató Szent Szövetségbe. A „Fehér Rózsának” nem lehetett immár maradása, akkor távozott a francia udvarba, amikor úgy ítélte meg, ott lehet biztonságban, mert XII. Károly az Angliát és Magyarországot is magában foglaló pápai liga ellenfele lett.

Az ötödik fejezet az 1515. évi bécsi, Habsburg-Jagelló királytalálkozó egyedülálló forrását, Robert Wingfield követ jelentéseit mutatja be, amely a magyar történetírásban kevésbé ismert, teljes szöveggel soha nem használták. A jelentésekből izgalmas kép tárul elénk a Dózsa-féle parasztfelkelésről, Szapolyai zsarnoki csatavesztéséről, Miksa és Bakócz „külön”, bécsi találkozásáról. A Tudor-követ úgy látta, a parasztfelkelés csupán egy „zavargás”, amin a királyi hatalom gyorsan úrrá tudott lenni. II. Ulászló elegendő politikai tekintéllyel bír, a vezetést szilárdan a kezében tartja, még katonai erőt is képes felmutatni. Wingfield csodálattal

adózott a „menetrend szerinti” szekérjáratoknak, amelyek „a nap huszonnégy órájában ingáztak” Bécsből Budára. Az intézményes kereskedelemi kapcsolatrendszeren még a hagyományos megítélés szerint „fejlettebb” gazdasági háttérrel bíró Anglia képviselője is megdöbbsent. Ez is bizonyítja, a nyugati források lehetőséget adnak arra, hogy a Jagelló-kori Magyarországot nem csupán mint az üres kincstáráról állandó segélykéréseiben panaszkodó, folytonos fizetési nehézségekkel küszködő államot lássuk. Wingfield sokatmondó megállapításai segíthetnek abban, hogy a Jagellók külpolitikáját árnyaltabban láthassuk. A követ az 1515-ös kongresszusnak is megadta a rangját. Beszámolójából nem tűnik úgy, hogy a Jagellók-országa a romlás felé zuhanna, hanem képes egy ilyen, az európai nagypolitika szempontjából döntő jelentőségű eseményt szervezni. Wingfield hangsúlyozta, hogy bár az uralkodó idős, a trónörökös nem gyenge gyermek, s két-három év múlva – a már fiatalon „igen eszes” Habsburg Mária segítségével – képes lehet a kormányzásra. Miksa és Bakócz informális tárgyalásai arra utalnak, hogy Magyarország, s a diplomáciájának doyenje – az angol külpolitikában jól ismert, s az őt megillető „magas helyiértéken” kezelt –, „Strigonia kardinálisa” meghatározó tekintéllyel bír, a Jagellók pedig fontos szereplők a hatalmi sakkjátszmában. Olyan érzésünk is van, mintha a kettős, Habsburg-Jagelló frigy inkább Miksa számára lenne csábító lehetőség. 1515-ben Bécsben Magyarország képes arra, hogy a fejedelmi reprezentáció szintjén saját hatalmi tényezői státuszát – kifelé – megjelenítse. A Wingfield lefestette bécsi processzus még egy dinasztikus grandeur-ről ad képet – még ha azzal is tisztában van, hogy Ulászlónak nehézséget okoz, hogy udvartartását fizesse.

Több olyan angliai forrás is áll rendelkezésünkre, amelyek árnyalhatják a magyar vezetésnek a Portával szembeni politikáját. Az 1521 és 1524 között angol-magyar viszony tálalásának metodikája tudatos választás eredménye. A hetedik-nyolcadik fejezetben azt tűztem ki célul, hogy mivel a Mohács előtti külpolitika egyik legkritikusabb pontja az ország és a Török Birodalom viszonyának kulcskérdése, az ún. „szülejmáni ajánlat”, ennek a médiumán keresztül tekintem át hazánk és a nyugat-európai hatalmak – döntően Anglia – viszonyát. Az „ajánlat” tézisére egyfajta „vezérfonalként” tekintve arra tettem kísérletet, hogy a nyugati források segítségével a magyar vezetés szándékait tágabb kitekintésben ábrázoljam. A Magyar Királyság és a nyugat-európai államok viszonyát is erőteljesen befolyásolja a törökkel való kapcsolat. Az oszmánokkal való bármilyen esetleges megegyezés – nem szólva egy átvonulási klauzuláról – jelentős mértékben kihatott volna az európai hatalmak egymással szembeni kapcsolataira is. Mind Angliának, mind a Szentszéknek fontos volt, hogy mennyiben számíthat a Habsburgokra egy esetleges magyarországi, vagy a Birodalom területeit is érő invázió esetén. Ugyanígy a francia diplomácia számára kulcsfontosságú volt, hogy a Tudorok és a császár elleni háborúiban húzhat-e hasznat abból, hogy V. Károly hátában török csapatok jelenhetnek meg. Így a Valois-k is, csakúgy, mint az angol kormányzat, rendkívüli figyelmet szenteltek a magyarországi, ún. „török” híreknek. Következésképpen magam sem tudok elvonatkoztatni attól, hogy ezen időszak nyugati kapcsolatait elsősorban a feleket leginkább foglalkoztató kérdés, a török-magyar béke médiumán keresztül vizsgáljam meg.

Kutatásaim során az „ajánlat” tézise sem 1521-ben, sem 1524-ben nem igazolódott. Mi több, a vizsgált angliai dokumentumok is azt támasztják alá, hogy a szultán célja az volt, hogy „meghosszabbítsák és megerősítsék a régi békét”. Ily módon az angliai források a magyar történeti kutatás számára megerősítik a korábban, az ajánlat tézisével szemben megfogalmazott, de konkrét forráshelyekre kevésbé alapozó álláspontot. A rendelkezésünkre álló, jól értesült jelentések nem tudnak arról, hogy a Porta új békefeltételeket szabott volna, sem arról, hogy a magyar vezetésnek szándékában állt volna kenyértörésre vinni a dolgot. Mivel ezekre az angol-magyar viszony kutatása során bukkantam rá, ez rávilágít arra, mennyiben hasznos Magyarország nyugati kapcsolatainak a vizsgálata. A Nándorfehérvár eleste előtt, II. Lajos segítségkérésével Európa koronás főihez küldött Girolamo Balbi – angol források által tolmácsolt – megnyilvánulásai arra világítanak rá, hogy a magyar kormányzat minden erejével

óvni kívánta a törökkel való békét. A követ soha nem szóba sem ejtette a béke kérdését: ha létezett volna új békefeltétel, minden bizonnyal másképp fogalmazott volna. Ha a szultán új, agresszív követeléseket támasztott volna, nem hagyták volna válasz nélkül a keresztény fejedelmek sem. Ha a békeajánlat tartalmazta volna az adófizetést és a szabad átvonulást, követjelentéseink érintették volna e nem csekély súlyú, s Európa hatalmi rendszerében döntő változásokat előidéző mozzanatot. Szülejmán politikájában azonban benne volt az átvonulás erőszakos kikényszerítése is. A magyar vezetés ezért ragadott meg minden szalmaszálát, és kezdett – Kubinyi András szavaival élve – „diplomáciai szondázásba” az európai hatalmakkal. Ennek, a nyugati „szalmaszálak megragadásának” a minél részletesebb, levéltári forrásokra kiterjedő kutatására – amit maga Kubinyi is hasznosnak tartott – vállalkozott az értekezés.

1524-ben sem találtunk olyan konkrét szöveghelyet, amely a török újabb ajánlatáról szólna. Nem lehet azonban teljességgel kizárni, hogy az esetleges török-magyar tárgyalások során a „kereszténységre nézve káros” feltételek is felmerülhettek. Andrea dal Burgo jelentéseiből is lehet arra következtetni, hogy volt „tábora” egy fegyverszünetnek. A mindig is meglévő békepárti oldal szerét ejthette, hogy puhatolózzon a szultán terveiről. Történhetek nem hivatalos, informális próbálkozások, amelyek beleillettek abba a politikai játszмбаba, amelyet a kormányzat azért folytatott, hogy a Cajetanus pápai legátusnál letétben lévő segélypénzeket meg lehessen szerezni. A vezetés nem idegenkedett álhírek komponálásától, akár egy török béketerv megszűltetésétől, ha meg akarta sürgetni a pénzbeli segítséget. Hipotetikusán feltételezem, hogy a részletesen vizsgált forrásunk, az Angliában fellelt, Cajetanushoz írott levél a magyar udvar propaganda-offenzívájának a része.

Az angol követi beszámolókat képet adnak Magyarország háborús felkészültségéről. Az ország hadereje ugyan „csaknem semmivé lett”, még képes lehet ellentámadásra, hiszen hadereje csak a törökével összevetve szűkösebb, sőt, lovassága még mindig jobb! Ha megfelelő segélyt kapnánk, a siker reményével szállhatnánk szembe az oszmánokkal. A helyzet még nem olyan katasztrofális, mint a Reichstagtól vagy Szentszéktől segélyt kérő, „Magyarország panasza” orációk mutatják. Angliai forrásaink is azt látszanak alátámasztani, vannak részleges sikereink, amire lehet építeni. A Mohácsig vezető út nem csupán sorozatos kudarcokból áll, legalábbis 1525-ig még nem tűnik teljesen menthetetlennek az ország – amint azt a szávaszentdemeteri győzelem vagy Szapolyai havasalföldi sikerei igazolták. A források azt látszanak igazolni, a segélykérésekben lehetett építeni arra, hogy *van* remény: a magyar haderő valamilyen szinten képes – ha nem is teljes – védelmet biztosítani. De a külső segély nélkül sokáig már nem tud helytállni. A kisebb győzelmekre Nyugaton is reflektáltak. A magyar vezetés azt próbálta sugallni Európa fejeinek, hogy ha lépnek, és adakoznak, *lehet* sikereket elérni a török túlereje ellenében is. *Van* ráció a segítségnyújtásban, ha adnak pénzt, azt nem egy „lyukas zsákba” öntik.

Az 1521-es angliai követség igazolja, hogy a kormányzat arra az esetre is alternatívákkal is kísérletezett, ha nem kapnak támogatást a Habsburgoktól. Hajlandóak voltak akár a császár ellenségével, Franciaországgal is szövetségre lépni. Ez rámutat, hogy a magyar történetírásban gyakorta ábrázolt erőteljes Habsburg-dominancia ellenére is létezett valamiféle mozgáster a diplomáciának. Ezzel hozható párhuzamba, hogy II. Lajos, kiábrándulva V. Károlyból, 1525-ben nyitott a fogságban lévő I. Ferenc felé, és Anglia mellé felsorakozva a francia orientáció mellett tette le a voksát, majd 1526-ban a Cognac-i Ligát is a török elleni védekezés potenciális támogatójaként ítélte meg. A magyar diplomácia irányítói, akármilyen nehéz helyzetben is voltak, nem voltak híján éleslátásnak s a nemzetközi erőviszonyokat illetően is „képben” voltak. Wolsey kancellár szerepét, és VIII. Henrikkel szembeni pozícióját is helyesen ítélték meg.

Vizsgáltam, miért éppen Angliához, s kifejezetten Wolsey kardinálishoz fordult többször is Magyarország. A magyar történetírásban sokszor olvasható, hogy a nyugat-európai hatalmaknak nem állt érdekükben, hogy a törökkel ténylegesen szembeszálljanak. Szakály

„fikciónak” minősítette, hogy Európa érdekelt lett volna a kereszténység védőbástyája függetlenségének fenntartásában. Magam nem osztom azt a meghonosodott és *általánosságban* alkalmazott nézetet, hogy a nyugat-európai hatalmak olyan távol esnek a török által veszélyeztetett területektől, az oszmán veszedelem másodlagos fontosságú volt számukra. Nem lehet általánosítani és minden európai hatalmat szemrehányással illetni, jóllehet történetírásunk nehezen szabadul attól, éppen Mohács kapcsán is, hogy felelősöket keressen. A kérdés Nyugat-Európa egésze esetében nem egyszerűsíthető le arra, hogy Magyarországot mindenki magára hagyta, a törökellenes összefogás mindinkább csak pusztá frázissá silányult, amely arra szolgált, hogy a morális igazolás látszatát kölcsönözzék a nagypolitika akcióinak. Úgy látom, Anglia esetében a helyzet annyiban speciális, hogy a Tudorok monarchiája, feltörekvő új hatalomként *valóban* érdekelt volt Magyarország épségben tartásában. Nem tagadható, az *athleta Christi* mítosz már inkább csak a politikai propaganda szférájában van jelen. Az is igaz, a keresztes ügy immár olyan pragmatikus reálpolitikusok kezébe került, mint Wolsey kancellár, aki tisztában volt az adott pénzügyi és katonai lehetőségekkel, és a *negotium crucis*-t kiválóan ki tudta használni saját maga és *Defensor Fidei*-vé avanszált uralkodója nagyhatalmi céljai megvalósításában. Anglia esetében sem arról van szó, hogy azért lép be a törökellenes vállalkozásokba, hogy a *cruciata* eszményét szem előtt tartva „a keresztény hit természetes ellenségét kiirtsa”. A *propugnaculum* helytállásával a Nyugat – s kifejezetten a *saját* kereskedelmi érdekeit szem előtt tartó Anglia – önmagát, és *saját érdekszféráit* is védelmezi. Anglia nem „fél” a töröktől, nem igaz, hogy csak azért kell megmentenie Magyarországot, hogy a saját maga felé vezető utat elzárja. A Tudorok már nem egy avítt *negotium Christi* eszmerendszerében gondolkodtak. Anglia számára Magyarország megmentése igenis fontos, a *saját*, politikai-gazdasági érdekei és kiépülőben lévő nagyhatalmi státusza tekintetében. Magyarország épségben tartása azt a célt szolgálta, hogy ennek megteremtője, Anglia európai dominanciára törjön. Saját, nagyhatalmi politikájában volt szüksége a török elleni fellépés ütőkártyájára és a védőbástya – a korabeli angolságban „propugnacle”-ként honosodott meg – fennmaradására. Angliának figyelnie kellett a törökre, nem tehetette meg, hogy úgy tekint rá, hogy „távol van tőle”. *Ténylegesen* befolyásolta az érdekeit, mert a törökellenes politizálás nélkül domináns európai szerepe nem valósulhatott volna meg. Hiába birtokolja királya a *Defensor Fidei* címet, a hit *valódi* védelmezőjeként is helyt kell állnia. Egy tudatos politikai program részeként a Tudorok nagy buzgósággal támogatták a törökellenes küzdelmet. Azon kevés uralkodók közé tartoztak, akik *ténylegesen* küldtek is pénzt. Ezzel nemcsak „versenyképessé” váltak, de felül is tudták szárnyalni „legkeresztényibb” és „katolikus” királyokat.

Magyarország kulcsfontosságú volt Anglia számára. Egyensúlyi politikai szisztémájában Wolsey hajlandó volt áldozni a térképen való megtartásáért. A kardinális számára Magyarország egyáltalán nem volt „távoli”, s helyiértékénél is jelentékenyebb súlya volt az *equilibrium*a sarkkövéként. A bíboros Európa pacifikátora szerepében tetszelgett, célja a franciák és a Habsburgok összeütközésének megakadályozása vagy késleltetése volt. Ebből Anglia, mint a „mérleg nyelve” tőkét tudott kovácsolni, s így egyre inkább megkerülhetetlen tényező lett. Ezért gondolhatták a magyar udvarban is, hogy Wolsey tud hatni mind a császárra, mind a francia királyra, s ezért küldtek követet egyértelműen hozzá. A kancellár, mint Európa mediátora, kívülről örködött az egyensúlyon, „*tertius gaudens*”-ként mozgatva a szálakat. „Arbitrátori” terveibe remekül illeszkedett a kereszténység törökkel szembeni védelme. *Tudatosan* karolta fel a magyar segélykéréseket is: mivel a viszálykodó fejedelmek nem képesek megvédelmezni Európát, Angliának kell mindent a kezébe vennie, hogy irányíthassa a hitetlenek – s ehhez hozzákapcsolva a lutheránusok – elleni harcot is. Ezért kell ott lenniük az angol követeknek a Habsburg-Jagelló tárgyalásokon, s figyelniük arra, mi történik Magyarországon.

A kilencedik-tizedik fejezet Mohács előestéjén járja körbe a külső segély ügyét. Nem egyszerűsíthetjük le a kérdést úgy, hogy a „segélyért könyörgő” II. Lajos tehetetlenül állt a fejedelmek részvétlensége előtt. A tényleges katonai segítség szóba sem jöhetett, már a Habsburgoktól sem. A lengyel-oszmán békével a Jagellók segítségével sem számolhattak. Késő volt a törökkel való kiegyezésért folyamodni. A király abban bízott, hogy a pápaihoz hasonló értékű újabb segély(ek) legalább a védekezés esélyét megteremti(k) – igaz, ez maradt az utolsó, egyedüli reménye, ebbe próbált belekapaszkodni. Ilyen – megítélésem szerint kézzelfogható esély volt – a Tudorok pénze. A Habsburg-Valois antagonizmus közepette Anglia volt az egyedüli hatalom, amely potenciálisan képes volt arra, hogy olyan *jelentékeny* pénzüsszeget áldozzon, amelyen 6-7 ezernyi zsoldost lehetett volna felfogadni három hónapra, amely az utolsó hídfő, Pétervárad megmentésére elegendő le(hete)tt volna. Annak ellenére, hogy végül a 25 ezer dukát nem érkezett meg időben, a pápa mellett Anglia volt az egyedüli hatalom, amely a 16. században *valóban* pénzsegélyeket utalt ki. A magyar vezetés örült, hogy Anglia legalább ad *valamennyi* pénzt. Úgy érezték, Angliában lehetett bízni. Wolsey nem olyan volt, mint a felelőtlenül ígérgető V. Károly. (Igaz, némi pénzt Velence is „csepegtetett”.) Az angol politika tisztában volt a magyarországi hadi helyzettel, a titeli várnagyok, Tomori naszádoskapitánya vagy a kalocsai érsek leveleiből tájékozódott. Szó nincs arról, hogy szenvtelenül figyelték volna a távolból az ország pusztulását. Igaz, önös érdek is volt abban, hogy Wolsey büszkén mondhatta, Anglia királya az egyetlen, aki adományozott pénzt, a többi fejedelem tétlenül nézi, ahogy a „védőbástya” elvész. Wolsey sem sejtette azonban az országot sújtó katasztrófa mértékét, ahogy azt sem, hogy a király odavész, s ezzel a Habsburgok ölébe hullik Magyarország. A Jagellóknak a Cognac-i Ligába való bevonásával Angliának további tervei voltak. York érseke az ország bukását súlyos veszteségeként fogta fel, s terveket szőtt a recuperatio előkészítésére. Az, hogy Anglia nyújtott segélyt, a császár pedig *nem*, olyan ütőkártyát adott a kezébe, amivel V. Károly fölé kerekedhetett. Igaz, anyagiakban Anglia nem járult hozzá *döntő* mértékben a török elleni küzdelemhez, de közvetett módon szerepe volt abban is, hogy egyrészt a Kúrián belül – főképp a feltörekvő Tudorok pénzének köszönhetően – élvezett politikai befolyásával külső segélypénzeket generáljon Magyarország számára; másrészt a francia-Habsburg béke irányába tett lépéseivel megteremtse a lehetőségét annak, hogy a Német-Római Császárság nagyobb anyagi áldozatot vállaljon a török elleni harcból.

A magyar történetírásban rendre felmerül a Nyugat közömbösségének toposza, sőt, olykor számonkérő szemrehányással illetik Európa fejeit, amiért nem küldtek katonát és pénzt, „pedig megtehették volna”. Voltak azonban a politikai életnek olyan szereplői, akik valóban nyújtottak kézzelfogható segítséget: VI. Adorján, III. János portugál király, Wolsey s magyarországi „szeme és füle”, Campeggio, továbbá Burgio, illetve, – igaz, elsősorban saját tartományait védendő –, Habsburg Ferdinánd. A főherceget a főherceget nem csupán „bomlasztó erőként” látom, ezért is vizsgáltam, Wolsey milyen módon számít rá a törökellenes összefogásban. Árnyaltabban látom Magyarország „lamentációjának” a kérdését is. Igaz, Ferdinánd úgy látta, a magyarok sirámai még a „sziklákat is meg tudták volna mozgatni”, a kormányzatot nem csak olyanok alkották, akik a romlásba sülyedő királyság sanyarú sorsán keseregtek. Voltak, akik tenni is próbáltak, s velük tárgyaltak is a nemzetközi politika képviselői: Brodarics, Tomori, Mária királyné. Bizonyos értelemben, legalábbis az 1526-os évben ide sorolom II. Lajost is – amiatt is, mivel a nyugati források lapjain egészen más kép tárul elénk róla. A Magyarországon meghonosodott Mohács-vízióban a király a romlás virágain uralkodik. A Szerémi elfogult beállításától mentes nyugati Lajos-kép egészen más: halála után keresztes mártírrá emelkedik, de már életében partner a nyugati diplomácia művelői számára.

1526 előtt még működött egy kommunikációs rendszer Magyarország és Nyugat-Európa között. Az ország egy közös európai kapcsolatrendszer részese volt, s a Nyugat szemében sem volt távoli, ismeretlen, elérhetetlen föld. Még nem jelenik meg a koraújkori utazási irodalom *barbaricum* víziója, miszerint itt „kutyafejű” tatárok élnének. A kutatás egyik fő célja ennek forrásközlésekkel való bizonyítása volt. Magyarországnak a Nyugattól való „politikai elszigeteltségét” még a Jagelló-kor válságba rohanó éveiben is vitatni próbáltam. Ha nem is voltak folyamatosan, állandó közvetlen diplomáciai kapcsolatok – olyan „napi” érintkezések, mint Lengyelországgal vagy a Habsburgokkal –, létezett egyfajta kapcsolatrendszer Anglia és Magyarország között, amely sok esetben közvetett módon bizonyítható. Az érintkezések *nem* mindig a *felszínen* húzódtak, de bármikor fel lehetett „melegíteni” őket, ahogyan megtörtént az 1502-es VII. Henrik-féle törökellenes segélynyújtás és Campeggio legátussága idején.

Úgy látom, Magyarország a korabeli Európában még mindig hatalmi tényezőnek számított, amellyel a meghatározó hatalmak számoltak. Eredményeim hozzásegíthetnek bennünket ahhoz, hogy valamelyest árnyaljuk, netán átértékeljük a Mátyás halálától a politikai csőd felé robogó ország vízióját, elszakadva a meggyökeresedett „perditio”-mítosztól. Az ország a török hódítás agresszívabbá válásáig helytállt a nagypolitika vérkeringésében. Igaz, az ország 1521 után egyre inkább a nyugati segélykérésekbe kapaszkodott, de a politikai konstelláció lényeges szereplője maradt, legfeljebb egyre szűkülő aktív szerepkörben. Ezt igazolja például II. Lajos és követe, Brodarics István szerepvállalása I. Ferenc kiszabadításáért a paviai csata után. Az európai hatalmaknak az „equilibriumhoz” szükségük volt egy olyan Magyarországra, amely ha nem is képes a törökkel szemben ellenakciókra, de az alapvető status quo-t fenn tudja tartani. A nyugat-európai, angliai források segítségével újabb szempontokkal gazdagíthatjuk Magyarország történetét. A Magyarországról érkező híradások, követjelentések, a „török ügygel” foglalkozó uralkodói levelezés kontextusában tudunk újat mondani a Mátyás és a Jagellók koráról. Megerősíthetjük Kubinyi András váráhozát is, hogy „jobb képet kaphatunk a magyar diplomácia szakmai színvonaláról, mint amilyent a későbbi katasztrófából visszatekintve arról történelmi szakirodalmunk festett”. A politikai vezetésnek nem voltak irreális ábrándjai, még akkor sem, ha a végsőig bízott a külső segélyben. Nem vitás, hogy a magyar vezetésnek voltak hibái, de a „a diplomáciai akciók jó részét gondosan készítettek elő, és ügyesen bonyolították le”. (Igaz, „több diplomáciai ügyességgel és igyekezettel” jobban ki tudta volna erejét fejteni.) Mindezt a – legfeljebb csak földrajzilag távoli – Angliában is jól látták. VIII. Henrik udvarában a Magyar Királyságra partnerként, a latin kereszténység fontos alkotórészeként tekintettek. Ennek ellenére, jóllehet egyes európai politikai szereplők lázasan dolgoztak az ország megmentésén, a nemzetközi helyzet olyan összefogást, amellyel egy, a szultáni főerőkkel szembeni vereség elkerülhető lett volna, nem tett lehetővé.

IV. Az értekezés témakörében megjelent publikációk

Könyvek

A szulejmáni ajánlat. Magyarország a Török Birodalom és a Nyugat (1521-1524). Attraktor, Máriabesnyő-Gödöllő, 2014. 224 p.

Középkori magyar emlékek Angliában. Attraktor, Máriabesnyő-Gödöllő, 2013. 140 p.

Bárány Attila – Laszlovszky József – Papp Zsuzsanna: *Angol-magyar kapcsolatok a középkorban.* Attraktor, Gödöllő-Máriabesnyő, 2008-2012. I-II. [Bárány Attila munkája: I. kötet: pp. 5-7., 20-25., 26-40., 255-350. II. köt.: pp. 1-355.]

Tanulmányok [<http://unideb.academia.edu/AttilaBarany/Papers>]

„Queen Maria, the Cult of Louis II and Hungary in the Low Countries”, *Történetek a mélyföldről. Magyarország és Németalföld kapcsolata a kora újkorban*. Szerk. Bozzay Réka. Debreceni Egyetem Nederlandisztika Tanszék, Debrecen, 2014. 62-397.

„A fejedelmi lovagrendek hatása a magyar bárói társadalomban a 15. században”, In: *A magyar arisztokrácia társadalmi sokszínűsége, változó értékek és életviszonyok*, Szerk. Papp Klára, Püski Levente. (Speculum Historiae Debreceniense, 12.) Debrecen, 2013. 11-43.

„Adalékok Mohács emlékezetéhez a Habsburgok államaiban: II. Lajos ábrázolásai a brüsszeli katedrálisban” In: *A magyar emlékezhelyek kutatásának elméleti és módszertani alapjai*, szerk. S. Varga Pál – Száraz Orsolya – Takács Miklós. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2013. (Loci Memoriae Hungaricae, 2). 367-384.

„Il n'est possible ni en nostre pouoir résister [...] au Turcq”. Adalékok az 1524-es „szülejmáni ajánlathoz”, In: *„A francia história hazai nagykövete”. Ünnepi kötet Papp Imre 65. születésnapjára*. Szerk. Bárány Attila – Györkös Attila – Pallai László. Debrecen, Debreceni Egyetem Történeti Intézete, 2013. 67–86.

„King Matthias and the Western European Powers”, In: *Matthias Rex 1458-1490 – Hungary at the Dawn of the Renaissance*. Eds. Draskóczy István, Horváth Iván, Kiss Farkas Gábor, Marosi Ernő, Voigt Vilmos. Budapest, ELTE Centre des hautes études de la Renaissance, [Online 2013] [http://renaissance.elte.hu/?page_id=452]

„The Crusading Letters of Matthias Corvinus”, „King Matthias of Hungary 1458-1490”, In: *Christian-Muslim Relations: A Bibliographical History*. Volume 5 (1350-1500). Eds. David Thomas, Alexander Mallett. (The History of Christian-Muslim Relations). Brill, Leiden, 2013. 572-588.

„A fehér rózsa Magyarországon. Egy angol trónkövetelő viszontagságai és a Jagelló-kori diplomácia”, *Századok* 146 (2012) 2: 417-42. [Györkös Attila társszerzővel]

„The expansions of the kingdom of Hungary in the Middle Ages”, In: *The Expansion of Central Europe in the Middle Ages*. Ed. Nora Berend. (Ashgate Variorum. The Expansion of Latin Europe, 1000-1500. Eds: James Muldoon, Felipe Fernández-Armesto). Ashgate, Farnham, 2012. 333-380.

„Matthias' European Diplomacy in the 1480s”, In: *Matthias and his legacy. Cultural and political encounters between East and West*. Eds. Attila Bárány – Attila Györkös. Debrecen, 2009. (Speculum Historiae Debreceniense, 1) 363-392.

„Magyarország és a kései keresztes hadjáratok”, In: *Magyarország és a keresztes háborúk. Lovagrendek és emlékeik*. Szerk. Laszlovszky József – Majorossy Judit – Zsengellér József. Attraktor, Máriabesnyő-Gödöllő, 2006. 139-165.

Megjelenés alatt:

„Matthias Corvinus and Charles the Bold”, *Chronica*, Szeged [2014]

„Adalékok az 1521-es „szülejmáni ajánlathoz” nyugati követjelentések tükrében”, In: *Középkortörténeti tanulmányok* 8. A VIII. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2013. június 17-19.) előadásai. Szegedi Középkorász Műhely, Szeged [2014].